

Kommunstyrelsen

Justitiedepartementet

Yttrande över betänkande av ställföreträdarutredningen Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Ert dnr: Ju2021/01883

Burlövs kommuns remissvar

Utredningen har gjort en ambitiös genomlysning av ställföreträdarverksamheten. Burlövs kommun tillstyrker i huvudsak förslagen i utredningen, då kommunen instämmer i behovet av bättre stöd och stärkt ställning för huvudmännen, samt instämmer i utredningens strävan efter en högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet.

Kommunen upplever idag bristen på stöd, från centralt håll, som ett hinder för verksamheten. Stödet från länsstyrelsen fungerar inte som avsett. Utredningens förslag om en central samordning, via en statlig myndighet, där framför allt informationsansvaret och utbildningsdelen placeras, ställer kommunen sig positiv till. Det skulle höja kvaliteten på överförmyndarverksamheterna och säkerställa en nationell likvärdighet, vilket i sin tur gynnar huvudmännen.

Yttrandet nedan följer utredningens disposition.

Yttrande

5.5.1 Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Idag är utgångspunkten att en ställföreträdare alltid ska handla på det sätt som är bäst för huvudmannen. Det har dock visat sig att ställföreträdare inte alltid lyssnat på eller tar hänsyn till huvudmannens inställning. Mot den bakgrunden menar socialnämnden att det finns skäl för att komplettera lagstiftningen med en bestämmelse i 12 kap.3 § föräldrabalken, som innebär att gode män och förvaltare har att generellt beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.

5.5.2 Huvudmannens medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Det nuvarande regelverket innebär att huvudmannens pengar i skälig omfattning ska användas för uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Det finns ingen skrivning om

trivsel, frihet och egna val. Med bakgrund av att funktionsrättskonventionen betonar rätten till självbestämmande och friheten att göra egna val, är det av vikt att huvudmannens medel får användas som hen kan ha glädje av.

Kommunen menar att begreppet välbefinnande behöver tydliggöras och att ställföreträdarens helhetsansvar för att ta tillvara huvudmannens intressen och värna om huvudmannens personliga omständigheter behöver stärkas.

Mot den bakgrunden finns det skäl för att komplettera lagstiftningen med en bestämmelse i 12 kap. 4 § föräldrabalken, som innebär att huvudmannens medel i skälig omfattning också får användas för hans välbefinnande.

5.5.3 Ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Ställer oss bakom det föreslagna förtydligandet i regelverket att godmanskapet ska upphöra om huvudmannen tar tillbaka sitt samtycke. Dock behöver det ytterligare förtydligas om det är själva ställföreträdarskapet eller den utsedda ställföreträdaren som huvudmannen drar tillbaka sitt samtycke för.

6.4.1 Huvudmannens och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Det är angeläget att öka delaktigheten och insynen för de huvudmän som vill och kan engagera sig i sin sak. Det har visat sig att det är relativt vanligt att huvudmän har liten eller ingen insyn och än värre tror att hen inte har någon rätt till insyn. Utifrån huvudmannens aspekt är det positivt att möjligheten till insyn stärks, såvida det inte föreligger särskilda skäl mot att handlingen lämnas ut. Mot den bakgrunden anser kommunen att det är nödvändigt med en lagreglerad skyldighet om att ställföreträdare ska hålla huvudmannen informerad om uppdraget, men med ett förtydligande när särskilda skäl föreligger.

Vi ser också en ojämlikhet utifrån barnkonventionen, då det blir en krock när kraven är större för barn med förordnad förmyndare än de med legala föräldrar.

11.4.3 Ett godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Nuvarande lagstiftning är inte tydlig med när godmanskap ska förordas eller om huvudmannen kan få tillräcklig hjälp genom andra mindre ingripande insatser genom socialtjänsten. Det behöver klart framgå av lagstiftningen att godmanskap inte ska anordnas när den enskilde kan få hjälp via andra mindre ingripande insatser. Överförmyndarnämnden bör således ha kunskap om socialtjänstens uppdrag och tydligt väga in om huvudmannen kan företräda sig själv och därmed ansöka om insatser och stöd exempelvis stöd med att betala räkningar, att få hjälp med att lösa problem och skapa struktur i vardagssituationer och i kontakter med myndigheter och vårdgivare.

12.3.1 Utbildning för ställföreträdare i praktiken – introduktionsutbildning

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Överförmyndaren upplever en svårighet med att upprätthålla en god nivå på utbildningarna till ställföreträdarna. Utbildningarna sker digitalt en gång per månad och brister i kvalitet. En central samordning av de obligatoriska utbildningarna, i samråd med kommunerna, är oerhört efterfrågat och ses positivt, då detta skulle höja nivån. Det behövs dock ett förtydligande kring huruvida en ställföreträdare ska entledigas eller ej om vederbörande fått anstånd att gå utbildning, men ställföreträdaren ändå inte genomgått utbildning efter dessa tre månader.

Framtagandet av utbildningarna bör ske i nära samråd med landets överförmyndare.

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Här behövs ett förtydligande med vad som avses med *nödvändigt* utifrån uppdragets svårighetsgrad eller andra särskilda skäl. De bakomliggande skälen kan variera men utifrån den katalog som räknas upp på sidan 304 i utredningen bör det betonas att endast skäl kopplade till behovet av ställföreträdare bör beaktas. Att den enskilde till exempel har stor skuldsättning eller inte behärskar svenska bör inte automatiskt medföra att professionell ställföreträdare förordnas. Ett förtydligande av dessa skäl behöver formuleras.

16.5.1 Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Ställer oss bakom förslaget om ställföreträdarens skyldighet att också lämna en årsredovisning över personliga och inte endast ekonomiska angelägenheter. Detta tydliggör ställföreträdarens helhetsansvar i uppdraget att ta tillvara huvudmannens personliga intressen och omständigheter.

16.5.3 Ökade befogenheter för överförmyndaren

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Burlöv ser mycket positivt på att få befogenhet att få inhämta uppgifter från försäkringsbolag och inkassobolag. Nuvarande lagstiftning försvårar möjligheterna för överförmyndaren att utöva en bra tillsyn. Det har uppmärksamats brister som innebär att överförmyndaren saknar effektiva verktyg mot ställföreträdare som inte lämnar det underlag som behövs vid kontrollen av ställföreträdarens verksamhet.

19.9 Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

Burlövs kommun avstyrker förslaget.

Motivering: Burlöv avstyrker förslaget om en obligatorisk utbildning av principiella skäl, men har ingen invändning mot att staten tar ansvar för att erbjuda och finansiera

utbildningsinsatser som kan bidra till en starkare och bättre utbildningsverksamhet på frivillighetens grund. Jämförelsevis har kommunerna flertalet nämnder som fattar ingripande beslut, t.ex. inom socialtjänsten och miljö- och byggområdet, där det inte ställs något obligatoriskt krav på utbildning för att den förtroendevalda ska utöva sitt uppdrag. Således bör utbildningsinsatsen utformas som ett erbjudande och inte ett krav.

Burlöv anser också att kravet på lämplighet inte bör utgöra ett formellt valbarhetskriterium. Ett sådant krav i lagtexten skulle troligtvis komma i konflikt med både det kommunalrättsliga överprövningsystemet och den fria nomineringsrätten.

26.5 Digitalisering

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: En utveckling av digitala verktyg skulle innebära effektivitetsvinster om informationsöverföringen kan automatiseras. En ökad digitalisering skulle på så sätt underlätta för ställföreträdare och för överförmyndares verksamhet.

Det är värt att beakta att den digitala utvecklingen också skulle kunna bidra till att huvudmannen blir inkluderad i sin sak och att det inte endast är för effektivisering av ställföreträdare och överförmyndares uppdrag.

27.4.1 En god man ska förordnas för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – och barn som ska stanna ska snabbt få en särskilt förordnad vårdnadshavare

Burlövs kommun tillstyrker förslaget.

Motivering: Burlöv ser positivt på att förslaget ligger i linje med kraven i barnkonventionen och delar utredningens uppfattning om att genom tillägg i lagstiftningen säkerställa att godmanskap anordnas för ensamkommande barn, oavsett om det ensamkommande barnet söker uppehållstillstånd eller inte. Burlöv anser dock inte att lagen ska ändras till att omfatta alla utländska barn, i enlighet med utredningens förslag. Exempelvis barn som är nordiska medborgare, som inte behöver uppehållstillstånd för vistelse i Sverige, skulle då kunna komma att omfattas av de föreslagna ändringarna i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Kommunen delar också uppfattningen att det är av största prioritet att säkerställa att en särskilt förordnad vårdnadshavare förordnas när barnet fått uppehållstillstånd.

28.5 Ekonomiska och andra konsekvenser för det allmänna

Effekt för kommunen.

Kommentar: Lomma kommun sköter överförmyndarverksamheten åt Burlöv, Staffanstorps och Kävlings kommun. Under år 2020 startades 101 godmanskap och hittills under år 2021 har 97 godmanskap startats. Utredningens förslag om att överförmyndarna ska överta beslutanderätt i ärenden om anordnande av godmanskap, jämkning och upphörande av godmanskap från tingsrätterna medför enligt utredningen en kostnadsökning för kommunerna om ca 50 miljoner kronor årligen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har beräknat motsvarande kostnad till ca 90 miljoner kronor årligen, vilket kommunen ställer sig bakom och önskar en större kompensation av staten. I utredningen presenteras en styckkostnad per ärende till 4587 kr. Det skulle innebära en ökad kostnad på 463 287 kr (beräknat på antal ärenden 2020), vilket skulle kräva en utökning på minst en halvtidstjänst för överförmyndaren i Lomma-Burlöv-Staffanstorp-Kävlinge kommuner. Därav ställer sig Burlöv bakom SKR:s yrkande om förhöjd kompensation vid ett möjligt övertagande av beslutanderätten i godmanskap från tingsrätterna.

På kommunstyrelsens vägnar

Amelie Gustafsson
Ordförande

Charlotta Wemme Dehlin
Kanslichef